

ISSN 2518-7503

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 11

Рівне – 2018

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 11

Засновано у 2013 році

Рівне – 2018

**Ministry of Education and Science of Ukraine
Rivne State University of the Humanities**

**PSYCHOLOGY:
REALITY AND PERSPECTIVES**

Compilation of scientific papers

Issue 11

Founded in 2013

Rivne – 2018

ISSN 2518-7503
УДК 159.9+316.6
П 86

Психологія: реальність і перспективи: збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 11 / упоряд.: Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова; ред. кол. : Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова, В. І. Безлюдна. – Рівне : РДГУ, 2018. – 214 с.

Збірник наукових праць «Психологія: реальність і перспективи» включено до Переліку наукових фахових видань України з психології
(на підставі Рішення Атестаційної колегії МОН України від 29 вересня 2016 р. та Наказу Міністерства освіти і науки України від 07.10.2016 р., № 1222)

Свідectво про державну реєстрацію: Серія КВ № 18713-7513 Р

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології. Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Заступник головного редактора:

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Відповідальний секретар:

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ РАДИ:

Максименко Сергій Дмитрович – академік-секретар відділення психології, вікової фізіології дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології імені Г. С. Костюка.

Лєвовицький Тадеуш – доктор гуманістичних наук, професор відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти, ректор Вищої педагогічної школи, м. Варшава (Республіка Польща).

Ягієло Ярослав – доктор хабілітований, професор Академії імені Яна Длугоша, м Ченстохова (Республіка Польща).

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія».

Шугаєва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ:

Вірна Жанна Петрівна – доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Гошовський Ярослав Олександрович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.

Івашкевич Едуард Зенонович – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету.

Камінська Ольга Володимирівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету.

Кулаков Руслан Станіславович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету.

Михальчук Наталія Олександрівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики англійської мови та прикладної лінгвістики Рівненського державного гуманітарного університету.

Назаревич Вікторія В'ячеславівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Немеш Олена Миколаївна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової і педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Павелків Віталій Романович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри вікової та педагогічної психології, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Созонюк Ольга Степанівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету.

Упорядники: **проф. Р. В. Павелків, проф. Н. В. Корчакова.**

Науково-бібліографічне редагування: **наукова бібліотека РДГУ.**

Рецензент: **Журавльова Лариса Петрівна** – доктор психологічних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України, завідувач кафедри теоретичної психології та психології розвитку Житомирського державного університету імені І. Франка.

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол № 11 від 27 листопада 2018 року).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

5. Krysko V. G. Psikhologiya. Kurs lektsiy : ucheb. posob. / V. G. Krysko. – M. : Vuz. ucheb. NITs INFRA-M., 2017. – 251 s.
6. Shelina S. L. Formirovaniye deystviy analiza situatsii interaktsii u detey i vzroslykh : dis. ... kand. psikhol. nauk : 19.00.07 – ped. psikhologiya / S. L. Shelina. – M., 2003. – 163 s.
7. Shmidt A. F. Psikhologo-pedagogicheskiye usloviya produktivnoy sovместnoy deyatelnosti doshkolnikov / A. F. Shmidt // Yaroslavskiy pedagogicheskiy vestnik. – 2014. – № 4, т. II. – S. 254–258.
8. Kids Helping. Kids Teaching Typical Children to Enhance the Play and Social Skills of their Friends with Autism and Other PDDs : A Manual by Karen Pierce [Elektronnyy dokument]. – Ph.D. & Laura Schreibman, Ph.D., 2007. – Rezhym dostupu : <https://autism-center.ucsd.edu/autism-information/Documents/Peer%20training%20manual2007.pdf>

V. I. Bezludna, L. P. Osmak DISPOSITIONAL DETERMINATION OF UNPRODUCTIVE INTERACTION BETWEEN CHILDREN

Article highlights the issues of interaction between children during the preschool childhood period. Interaction nature as transactional system and its stylistic characteristics have been discussed. The indicators of productive and non-productive interaction, their criteria indicators have been determined. Features of children's learning cognitive actions of the interaction situation analysis underlying the choice of the goal achieving manner have been highlighted on the basis of research analysis. The issues of studying the age genesis of interaction between children in the process of joint activities and the impact of organized psychological and pedagogical programs on this process have been discussed. Article analyzes the structure of social interaction, highlights its main components: cognitive and emotional. It is noted that it is also appropriate to highlight the motivational structure of social interaction of children.

The empirical information has been obtained by using the method of participant observation. Term paper highlights the motives, actualization of which leads to emergence of productivity absence in communication and joint activities of children. The motives of this group include the following: competition reason, presentation motivation, recognition needs, and desire to dominate the partner, desire to manage the process of activity or the definition of the cooperation purpose, reason for friendly relations. It has been noted that the organization of developmental and correctional work with children should take into account the dispositive basis of unproductive interaction.

Key words: *social interaction, communication, cooperation, unproductive interaction, preschool period.*

УДК 378.02:[159.98:311.54-057.212]

Т. П. БЕРЕЗЮК

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ В УМОВАХ ВЗО

У статті систематизовано теоретичні і практичні складові формування професійної компетентності майбутніх менеджерів. Виокремлено актуальні завдання із удосконалення цього процесу для закладів вищої освіти і побудовано модель формування професійної компетентності фахівців із менеджменту. Проаналізовано наукові роботи зарубіжних і вітчизняних дослідників у галузі менеджменту, психології, педагогіки, внаслідок чого наведено визначення понять «компетентність», «професійна компетентність» та визначено їх вплив на формування умінь майбутніх менеджерів в умовах вищих навчальних закладів.

Ключові слова: *професійна компетентність, менеджери, професійна компетентність майбутніх менеджерів, вища освіта, сфера обслуговування, навички.*

В статье систематизированы теоретические и практические составляющие формирования профессиональной компетентности будущих менеджеров. Выделены актуальные задачи по усовершенствованию этого процесса для высших учебных заведений и построена модель формирования профессиональной компетентности специалистов по менеджменту. Проанализированы научные работы зарубежных и отечественных исследователей в области менеджмента, психологии, педагогики, в результате чего приведены определения понятий «компетентность», «профессиональная компетентность» и определено их влияние на формирование умений будущих менеджеров в условиях высших учебных заведений.

Ключевые слова: *профессиональная компетентность, менеджеры, профессиональная компетентность будущих менеджеров, высшее образование, сфера обслуживания, навыки.*

Постановка проблеми. В умовах вищої освіти усі спеціальності потребують відповідної підготовки фахівців і формування у них сукупності професійної компетентності. Кожен майбутній фахівець повинен бути зацікавленим у можливості отримати якісну освіту, відповідно до цього процес навчання у вищому навчальному закладі для нього є можливістю засвоїти потрібний навчальний матеріал і розвивати професійні навички. Розуміння майбутньої професії, є одним із важливих чинників формування компетентності фахівців, у тому числі у сфері менеджменту. Психологічна та особистісна комплексність майбутніх менеджерів – розуміння майбутньої професії, що є одним із важливих чинників формування професійної компетентності фахівців, в тому числі у сфері менеджменту.

На фахівців із менеджменту, як управлінців у сфері обслуговування, незалежно від галузевої специфіки, покладаються досить важливі функції, оскільки їх робота передбачає управління підприємствами, державними установами, окремими бізнес-напрямами чи проектами, бюджетними або громадськими організаціями, політичними партіями та іншими формуваннями. Враховуючи ці функції, система підготовки майбутніх менеджерів повинна бути актуальною, сучасною, дієвою, функціональною і обов'язково адаптивною, оскільки від цього залежатиме якість роботи фахівця на майбутній посаді та результативність функціонування керованої структури. Зазначені концептуальні засади формування професійної компетентності майбутнього менеджера відомі в будь-якому навчальному закладі, але їх зміст по-різному наповнюється, використовується і розвивається.

В останні роки, в Україні звертається значна увага спеціальностям, які пов'язані із менеджментом, відбувається створення гідних умов для навчання студентів, оновлюються програми і навчальні плани, але залишаються деякі застарілі підходи. І тому, інколи професійна компетентність майбутніх менеджерів формується із похибками, які будуть заважати у подальшій роботі випускників вищого навчального закладу. Тому з'ясування і вирішення проблеми формування професійної компетентності майбутніх менеджерів в умовах ВНЗ є актуальним науковим завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У межах нашого дослідження становлять значний інтерес наукові роботи, в яких відображаються різні підходи до формування професійної компетентності фахівців із менеджменту. Їх аналіз дає підстави стверджувати, що вивчення цих джерел щодо проблематики формування професійної компетентності майбутніх менеджерів вказує на достатньо глибоке її вивчення. Останніми роками досліджуваний напрям описували: Г. В. Бережна (фактори професійного розвитку менеджерів у міжнародному бізнесі) [1], Г. І. Євтушенко (формування менеджера, як фахівця: проблеми та перспективи) [4], В. І. Жигір (особливості професійної компетентності менеджерів освіти) [5], В. В. Ковальчук (сутнісно-змістова характеристика категорії «професійна компетентність» як показника рівня фахової підготовки студентів) [7], Л. М. Омельченко (проблема формування професійної компетентності майбутніх фахівців енергетичного профілю у сучасних умовах) [10], К. П. Осадча (аналіз понять «компетенція» та «компетентність» у зарубіжній та вітчизняній науковій літературі) [11], І. В. Саух (моделі професійної компетентності менеджера туристичної індустрії як основа конкурентоспроможності галузі) [13], Г. А. Чередниченко (формування професійної компетентності студентів економічних спеціальностей) [14], О. М. Яценко (лідерські якості в структурі складових компетентностей менеджерів), М. Р. Яцик (теоретичні і практичні аспекти формування професійної компетентності майбутніх магістрів з менеджменту економічної безпеки) [16], В. В. Ягупов, В. І. Свистун (компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти) [15] та ін.

Отже, враховуючи вітчизняний і зарубіжний досвід, який існує в розвитку психолого-педагогічної думки, виникла потреба у розробці теоретичних основ і практичних шляхів формування професійної компетентності майбутнього фахівця в сфері управління. Проте, залишається багато невивчених аспектів цієї проблеми, зокрема, при підготовці майбутніх менеджерів. Так, недостатньо висвітлені чинники, які впливають на формування професійної компетентності, відсутнє уточнення категоріального інструментарію і психолого-педагогічних умов формування професійної компетентності.

Тому **метою статті** є систематизація теоретичних і практичних складових формування професійної компетентності майбутніх менеджерів і виокремлення актуальних завдань із удосконалення цього процесу для вищих навчальних закладів, а також побудова моделі формування професійної компетентності фахівців із менеджменту.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні сфера обслуговування активно розвивається у світі і посідає вагомe місце в професійній діяльності. Тому прогнозується потреба у висококомпетентних спеціалістах нового формату, які повинні забезпечити відповідне теоретичне і практичне підґрунтя для розвитку цієї сфери діяльності в умовах жорсткої конкуренції. Адже

необхідно готувати менеджерів до середовища, де обов'язки постійно змінюються, інформація надходить через безліч каналів, а ефективність діяльності залежить від уміння вирішувати низку проблем. Управлінець у сфері обслуговування повинен здійснювати конкурентоспроможну діяльність за умов глибокого опанування знань в галузі економіки, менеджменту, правознавства, глобальних інформаційних технологій, володіння кількома мовами і навичками практичної та економічної психології. Крім того, менеджер повинен вміло формувати ефективні міжособистісні відносини, творчо підходити до вирішення проблем, досягати поставленої мети і результатів.

Варто враховувати, що відбуваються істотні зміни у суспільстві, адже зростає обсяг знань і доступної інформації. Завдання вищих навчальних закладів – надавати потрібні, актуальні знання із спеціальності, які будуть реалізовані практично. На жаль, протягом пяти-шести років навчання неможливо достатньо підготувати фахівця для професійної діяльності на все життя. Все частіше зустрічається таке поняття, як «період напіврозпаду компетентності», тобто це така одиниця виміру старіння знань спеціаліста, коли його компетентність знижується на п'ятдесят відсотків. Причинами цього є швидкий науково-технічний розвиток, поява нової інформації, зміни у зовнішньому середовищі тощо. У деяких професіях ця межа починається навіть швидше, ніж через 5 років. Тобто знання, отримані на перших курсах, можуть втратити свою актуальність в момент закінчення навчання. Враховуючи це, вирішення проблеми вбачається в переході на постійний освітній процес, коли базова освіта доповнюється програмами додаткової освіти у вигляді курсів, тренінгів, майстер-класів, програм підвищення кваліфікації тощо.

Важливою складовою, яка впливає на потенціал менеджера сфери обслуговування, є його компетентність. Розглянемо поняття «компетентність» та «професійна компетентність». Компетентність – це наявність знань, умінь та навичок, необхідних для ефективної діяльності у певній галузі. О. П. Літвінова-Головань зазначає, що компетентність – це «потенціальна готовність вирішувати завдання з розумінням справи, постійне оновлення знань, оволодіння новою інформацією для успішного використання цих знань в конкретних умовах, іншими словами, володіння оперативними і мобільними знаннями» [8]. І. В. Саух зазначає, що компетентність виступає поняттям, яке висвітлює аспекти поведінки людини, пов'язані з виконанням роботи, визначає основну характеристику особистості, яка досягла або здатна досягти високих результатів у діяльності. В цьому розумінні компетентність є похідною від компетенції, виступає як характеристика індивідуальної специфіки кожного окремого суб'єкта, що володіє компетенцією, вимірюваним умінням, здатністю, знанням або поведінковою характеристикою, необхідною для успішного виконання певної роботи [13]. У свою чергу, Н. В. Литвинова визначає компетентність як здібність робітника кваліфіковано виконувати певні види робіт у рамках конкретної професії, домагаючись високих кількісних та якісних результатів праці на основі наявних у нього професійних знань, умінь і навичок [9]. Щодо поняття «професійної компетентності», то С. М. Вишнякова визначає її як «формування на базі загальної освіти таких професійно значимих для особистості та суспільства якостей, які дозволяють людині найбільш повно реалізувати себе у конкретних видах трудової діяльності, відповідних до суспільно необхідного розділення праці та ринкового механізму стимулювання» [2]. Із врахуванням професійного спрямування менеджерів, Л. М. Омельченко, О. М. Керницький пропонують під «професійною компетентністю» вважати теоретичну, практичну і психологічну його підготовленість до професійної діяльності, що виявляються в творчій здатності та всебічній (особистісній, професійній, психологічній) готовності до її ефективного здійснення і досягнення оптимальних результатів під час виконання посадових обов'язків [10].

Отже, професійну компетентність можна визначити як наявність умінь, знань і навичок в їх безпосередньому взаємозв'язку та взаємозалежності, сформованих на базі загальної освіти, здатність до їх постійного оновлення, а також особисті якості індивіда, які з набуттям досвіду використовуються під час професійної діяльності. Важливу роль в аналізі зазначеної проблеми відіграє розробка моделі формування професійної компетентності майбутніх менеджерів як теоретичної системи знань, умінь та подальша їх практична реалізація, забезпечуючи процес організації вирішення найважливіших завдань психології менеджменту. Соціальний розвиток національної економіки в умовах глибоких глобальних процесів зумовлює потребу у підготовці управлінців нового формату. Вищим навчальним закладам, яким відводиться провідна роль у цьому процесі, необхідно готувати фахівців із менеджменту до функціонування у надзвичайно непередбачуваному середовищі, що характеризується постійною зміною обов'язків, різноплановими інформаційними потоками, обізнаністю підлеглих у суспільно-політичних, економічних та інших явищах, що може створювати проблеми в управлінні колективом. Ефективність діяльності при цьому у певному обсязі залежить від уміння вирішувати проблеми під впливом:

- потужного конкурентного середовища і врахування економічної ситуації різних країн;
- зміни критеріїв визначення ступеня кваліфікації виконуваних завдань унаслідок поширення інформаційних технологій;
- політичних, соціально-економічних і психологічних факторів, що дестимулюють працівників і ускладнюють проблеми національного масштабу;
- низької репутації менеджерів різних рівнів, що супроводжується негативним ставленням і недовірою до керівника;
- переорієнтації життєвих цінностей працівників.

Зазначимо, що перелік вимог до компетентності фахівця з менеджменту впродовж багатьох років залишається майже незмінним. Кожен управлінець сфери обслуговування повинен досконало знати специфіку галузі, в якій він планує працювати, мати чітко виражені риси лідера, бути обізнаним у особливостях планування, чітко окресленої діяльності та контролю виробничо-господарських процесів на підприємстві, в закладі тощо. Також, значна увага приділяється менеджменту персоналу, адже кожний працівник є особливим, і це особистість, яка повинна бути цінною для підприємства, організації. І тому професійно-компетентному менеджеру варто бути спроможним скоординувати роботу будь-якого працівника в колективі для виконання поставлених завдань і досягнення спільної мети. Відповідно до цього формування професійної компетентності майбутніх менеджерів повинно включати не лише відповідні сучасні теоретичні матеріали, але і практичний досвід, а саме складатися із побудови чітко послідовних критеріїв (рис.1).

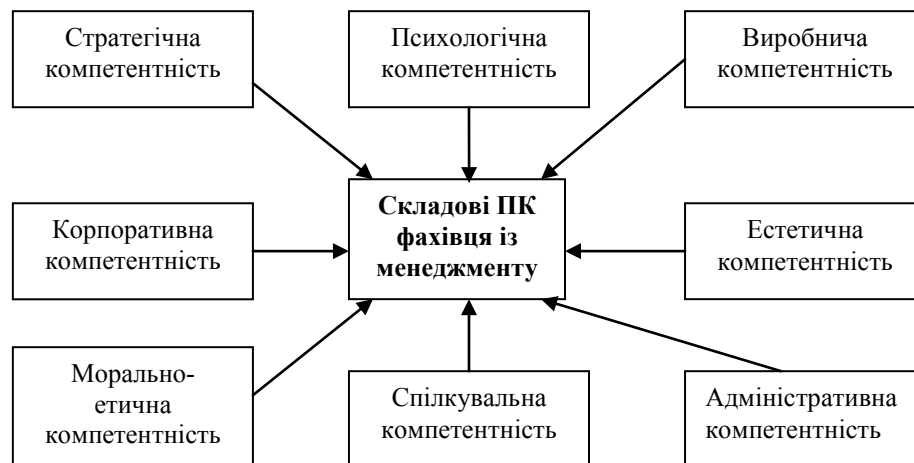

Рис.1. Складові професійної компетентності фахівця з менеджменту

Стратегічна компетентність. У діяльності кожного підприємства (організації) є напрям розвитку, що сформований як стратегії, в якому тактичні прийоми, налагоджені цілі зумовлені галузевою специфікою, прагненнями власників або спонсорів отримати дохід із необхідністю виконання соціальної функції. У таких умовах менеджер повинен розробляти плани розвитку організації як в єдиної системи. Відповідно до цього розробляються підходи щодо планування, організації, обліку, аналізу, контролю, мотивації праці задля досягнення визначеної мети.

Щодо корпоративної компетентності визначимо, що у діяльності організації іноді трапляються обставини, які супроводжуються чинниками ризику і невизначеності, де вимагається від кваліфікованого менеджера якісних управлінських рішень. Ця ситуація зумовлює з-поміж безлічі різноманітних варіантів обирати максимально раціональні для підприємства. До функцій менеджера входить розробка цілей, напрямів підприємства, їх ресурсного забезпечення, а в обов'язки підлеглих – виконання цих завдань. Фаховий менеджер завжди обізнаний з проблемами підприємства, прагне до оперативного їх вирішення із збереженням інтересів усіх учасників, а отже дотримується адміністративної компетентності. Спілкування, безпосередній мовленнєвий контакт, мовна взаємодія відіграє важливе значення в роботі фахівця сфери обслуговування, і тому врахування спілкувальної компетентності є ключовою позицією. Психологічна компетентність. Наявність характеристик всебічно розвиненої людини, здатної реалізувати свої здібності у творчій праці, які формуються шляхом відповідної психологічної готовності до виконання обов'язків на посаді менеджера. Забезпечення цих характеристик менеджера можливе внаслідок вивчення психологічних наук. Знання менеджером основ виробництва (виробнича компетентність) є необхідним під час управлінської діяльності.

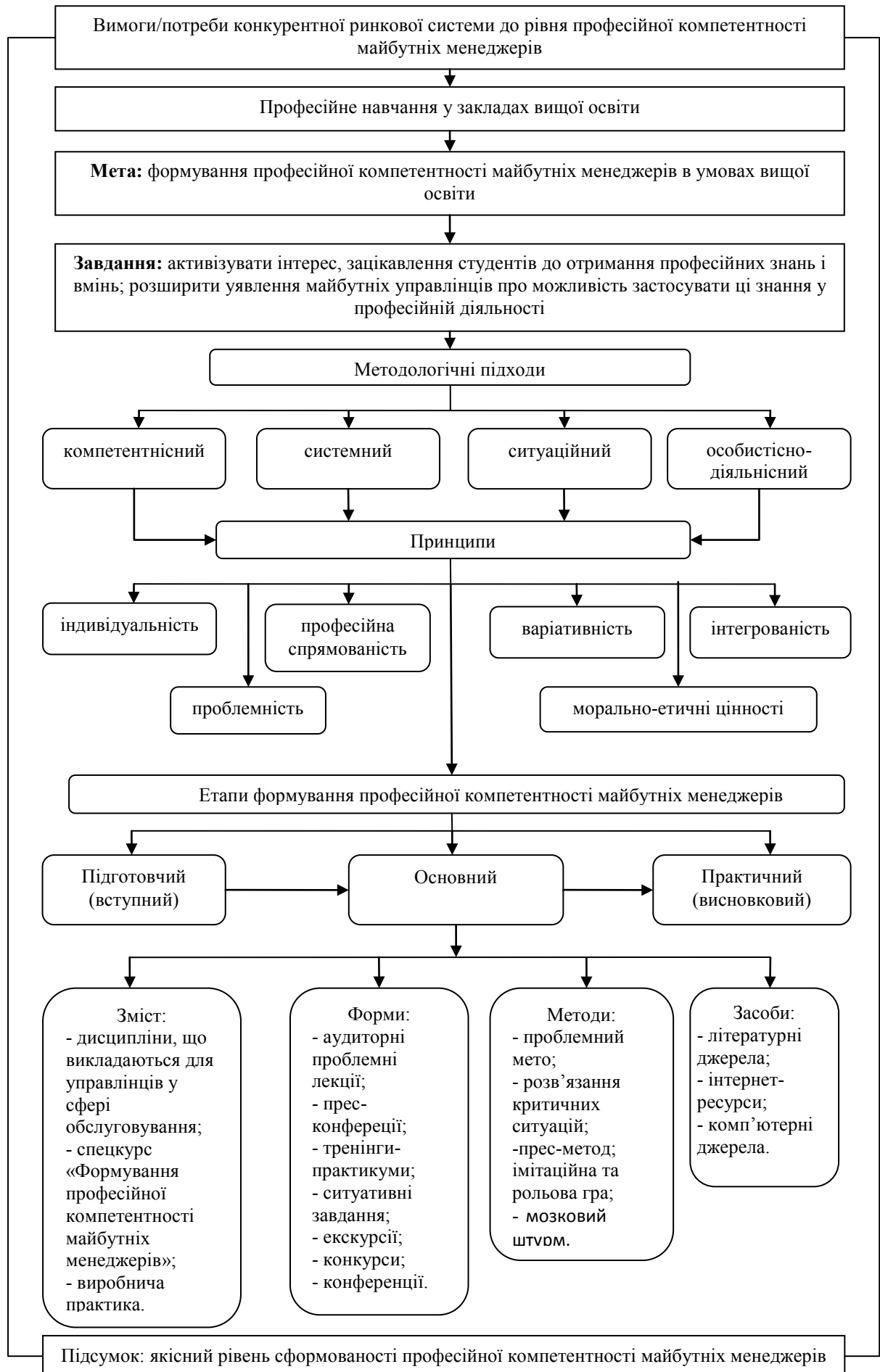

Рис. 2. Модель формування професійної компетентності майбутніх менеджерів

Особливо це стосується менеджерів низової ланки управління. Інколи вони змушені особисто виконувати певну частину трудової діяльності, однак, щоб не відбулося обмеження і підміна його функцій, менеджер повинен допомагати підлеглим у вирішенні проблем, навчати та консультувати співробітників, надавати кваліфікаційну оцінку способам і результатам діяльності співробітників. Підсумовуючи ці складові, необхідно пам'ятати про морально-етичні і естетичні показники професійної компетентності. Адже у контакті із клієнтами, підлеглими, керівництвом загальна культура поведінки, знання морально-етичних засад є вагомими елементами успіху роботи майбутнього менеджера. Виходячи з вищезазначеного, нами запропонована модель (рис. 2), яка визначає структуру і функціональні зв'язки складових процесу формування професійної компетентності майбутніх менеджерів із врахуванням перебування останніх у вищих навчальних закладах. Дана модель є визначною у підготовці фахівця сфери обслуговування, розвитку його професійної значущості, оскільки:

– спрямованість на розвиток забезпечує студентів остаточними способами пізнавальної діяльності, формує потребу в постійному самовдосконаленні, що важливо для подальшої професійної освіти;

– організація колективної й індивідуальної діяльності сприяє розвитку основних якостей, створює умови для адекватної самооцінки та самоусвідомлення, формує відповідальне ставлення до дотримання загальнолюдських норм;

– діяльнісна основа організації навчання формує розуміння значущості активної позиції студента в діяльності, необхідності якісно підібраних засобів для організації певних дій.

Отже, найважливішим елементом методологічно-цільового блоку моделі формування професійної компетентності майбутнього менеджера є мета, завдання, методологічні підходи, принципи. При побудові моделі було визначено основні етапи формування професійної компетентності майбутніх менеджерів в умовах вищої освіти.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Таким чином, важливою характеристикою майбутнього менеджера є професійна компетентність, якісна сформованість якої дозволяє випускнику вдало і обґрунтовано ухвалювати різні рішення у процесі подальшої професійної діяльності. Головною задачею вищої школи є формування основних професійних характеристик у студентів, а саме навичок діяльнісної саморегуляції майбутнього фахівця та максимальний розвиток установок, які створюють домінуючу спрямованість особистості, пропонуючи обґрунтований сенс всій його професійній діяльності.

Отже, сьогодні завданням професійної освіти є формування сучасного фахівця як цілісної особистості, яка має систему спеціальних та загальнолюдських якостей. У результаті дослідження цієї теми нам вдалося виявити найбільш загальні вимоги до моделі сучасного фахівця сфери менеджменту. Аналіз цієї моделі та вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики свідчить, що модель професійної компетентності управлінця сфери обслуговування повинна складатися із багатьох компонентів: фахового, інтелектуального, комунікаційного, творчого, особистісного, інформаційного, морального тощо. Подальші дослідження орієнтовані на більш детальне визначення особистісних і професійних якостей студентів як майбутніх менеджерів, необхідних для виявлення та розвитку у процесі навчання.

Список використаних джерел:

1. Бережна Г. В. Фактори професійного розвитку менеджерів у міжнародному бізнесі / Г. В. Бережна // Держава та регіони. – 2012. – № 2. – С. 67–72.
2. Вишнякова С. М. Профессиональное образование. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика : словарь / С. М. Вишнякова. – М. : НМЦ СПО, 1999. – 538 с.
3. Євтушенко Г. І. Формування менеджера, як фахівця : проблеми та перспективи / Г. І. Євтушенко, В. І. Куценко // Науковий вісник НУДПС України. – 2012. – № 1. – С. 12–21.
4. Євтушенко Г. І. Шляхи формування професійної компетентності майбутнього менеджера / Г. І. Євтушенко, Л. О. Вітренко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2013. – № 1. – С. 69–78.
5. Жигірь В. І. Особливості професійної компетентності менеджерів освіти / В. І. Жигірь // Молодь і ринок. – 2011. – № 5. – С. 64–69.
6. Кузьменко О. С. Формування професійної компетентності студентів вищих навчальних закладів з позиції акмеологічного підходу / О. С. Кузьменко // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Сер. : Педагогічна. – 2013. – № 19. – С. 93–95.

7. Ковальчук В. В. Сутнісно-змістова характеристика категорії «професійна компетентність» як показника рівня фахової підготовки студентів / В. В. Ковальчук // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2007. – № 18–19. – С. 84–88.
8. Літвінова-Головань О. П. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з туризму у вищих навчальних закладах / О. П. Літвінова-Головань // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2015. – Вип. 40 (93). – С. 471–475.
9. Литвинова Н. В. Поняття «компетенція» і «компетентність» у працях сучасних педагогів [Електронний ресурс] / Н. В. Литвинова // Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Педагогічні науки. – 2011. – Вип. 19. – Режим доступу : http://gnpu.edu.ua/files/VIDANNIY/Visnik_19/V19_102_106.pdf.
10. Омельченко Л. М. Проблема формування професійної компетентності майбутніх фахівців енергетичного профілю у сучасних умовах / Л. М. Омельченко, О. М. Керницький // Вісник Кременчуцького державного університету імені Михайла Остроградського. – Кременчук : КДУ, 2010. – Вип. 3 (62), ч. 1. – С. 169–172.
11. Осадча К. П. Аналіз понять «компетенція» та «компетентність» у зарубіжній та вітчизняній науковій літературі [Електронний ресурс] / К. П. Осадча // Педагогічний дискурс. – 2011. – Режим доступу : [file:///C:/Users/Валера/Desktop/peddysk_2011_9_61%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Валера/Desktop/peddysk_2011_9_61%20(2).pdf).
12. Поведа Т. П. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців на засадах контекстного навчання / Т. П. Поведа // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Сер. : Педагогічна. – 2015. – № 21. – С. 123–126.
13. Саух І. В. Моделі професійної компетентності менеджера туристичної індустрії як основа конкурентоспроможності галузі [Електронний ресурс] / І. В. Саух // Економіка. Управління. Інновації. – 2010. – № 2 (4). – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2010_2_38.
14. Чередниченко Г. А. Формування професійної компетентності студентів економічних спеціальностей / Г. А. Чередниченко // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія : зб. ст. – Ялта : РВВ КГУ, 2013. – № 41. – С. 386–392.
15. Ягупов В. В. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти / В. В. Ягупов, В. І. Свистун // Наукові записки НУКМА. Серія «Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота». – 2007. – Т. 71. – С. 3–8.
16. Яценко О. М. Лідерські якості в структурі складових компетентностей менеджерів / О. М. Яценко // Педагогічні науки. Сер. : Молодий вчений. – 2016. – № 6 (33). – С. 496–500.
17. Яцик М. Р. Теоретичні і практичні аспекти формування професійної компетентності майбутніх магістрів з менеджменту економічної безпеки / М. Р. Яцик // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія «Педагогічні науки: реалії та перспективи». – 2013. – Вип. 44. – С. 273–278.

References:

1. Berezhna H. V. Faktory profesiinoho rozvytku menedzheriv u mizhnarodnomu biznesi / H. V. Berezhna // Derzhava ta rehiony. – 2012. – № 2. – S. 67–72.
2. Vishnyakova S. M. Professionalnoe obrazovanie. Klyuchevyye ponyatiya, terminy, aktualnaya leksika : slovar / S. M. Vishnyakova. – M. : NMTs SPO, 1999. – 538 s.
3. Ievtushenko H. I. Formuvannya menedzhera, yak fakhivtsia : problemy ta perspektyvy / H. I. Yevtushenko, V. I. Kutsenko // Naukovyi visnyk NUDPS Ukrainy. – 2012. – № 1. – S. 12–21.
4. Ievtushenko H. I. Shliakhy formuvannya profesiinoi kompetentnosti maibutnoho menedzhera / H. I. Yevtushenko, L. O. Vitrenko // Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy. – 2013. – № 1. – S. 69–78.
5. Zhyhir V. I. Osoblyvosti profesiinoi kompetentnosti menedzheriv osvity / V. I. Zhyhir // Molod i rynek. – 2011. – № 5. – S. 64–69.
6. Kuzmenko O. S. Formuvannya profesiinoi kompetentnosti studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv z pozytsii akmeolohichnoho pidkhodu / O. S. Kuzmenko // Zbirnyk naukovykh prats Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu im. Ivana Ohiiienka. Ser. : Pedahohichna. – 2013. – № 19. – S. 93–95.
7. Kovalchuk V. V. Sutnisno-zmistovna kharakterystyka katehorii «profesiina kompetentnist» yak pokaznyka rivnia fakhovoi pidhotovky studentiv / V. V. Kovalchuk // Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity. – 2007. – № 18–19. – S. 84–88.
8. Litvinova-Holovan O. P. Formuvannya profesiinoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv z turyzmu u vyshchyykh navchalnykh zakladakh. / O. P. Litvinova-Holovan // Pedahohika formuvannya tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh. – 2015. – Vyp. 40 (93). – S. 471–475.

9. Litvinova N. V. Ponyattya «kompetentsIya» I «kompetentnIst» u pratsyah suchasnih pedagogIv [Elektronniy resurs] / N. V. Litvinova // PedagogIchnI nauki. – 2011. – Vip. 19. – Rezhim dostupu : http://gnpu.edu.ua/files/VIDANNIY/Visnik_19/V19_102_106.pdf.
10. Omelchenko L. M. Problema formuvannya profesiinoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv enerhetychnoho profilu u suchasnykh umovakh / L. M. Omelchenko, O. M. Kernytskyi // Visnyk Kremenchutskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykhaila Ostrohradskoho. – Kremenchuk : KDU, 2010. – Vyp. 3 (62), ch. 1. – S. 169–172.
11. Osadcha K. P. Analiz poniat «kompetentsiia» ta «kompetentnist» u zarubizhnii ta vitchyzniani naukovii literaturi [Elektronni resurs] / K. P. Osadcha // Pedahohichniy dyskurs. – 2011. – Rezhym dostupu : [file:///C:/Users/Valera/Desktop/peddysk_2011_9_61%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Valera/Desktop/peddysk_2011_9_61%20(2).pdf).
12. Poveda T. P. Formuvannya profesiinoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv na zasadakh kontekstnoho navchannia / T. P. Poveda // Zbirnyk naukovykh prats Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu im. Ivana Ohienka. Ser. Pedahohichna. – 2015. – № 21. – S. 123–126.
13. Saukh I. V. Modeli profesiinoi kompetentnosti menedzhera turystychnoi industrii yak osnova konkurentospromozhnosti haluzi [Elektronni resurs] / I. V. Saukh // Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii. – 2010. – № 2 (4). – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2010_2_38. – Nazva z ekrana.
14. Cherednychenko H. A. Formuvannya profesiinoi kompetentnosti studentiv ekonomichnykh spetsialnostei / H. A. Cherednychenko // Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity. Ser. : Pedahohika i psykholohiia : zb. st. – Yalta : RVV KHU, 2013. – № 41. – S. 386–392.
15. Iahupov V. V. Kompetentnisnyi pidkhid do pidgotovky fakhivtsiv u systemi vyshchoi osvity / V. V. Iahupov, V. I. Svystun. // Naukovi zapysky NaUKMA. Seriya «Pedahohichni, psykholohichni nauky ta sotsialna robota». – 2007. – T. 71. – S. 3–8.
16. Iatsenko O. M. Liderski yakosti v strukturi skladovykh kompetentnostei menedzheriv / O. M. Yatsenko // Pedahohichni nauky. Ser. : Molodyi vchenyi. – 2016. – № 6 (33). – S. 496–500.
17. Iatsyk M. R. Teoretychni i praktychni aspekty formuvannya profesiinoi kompetentnosti maibutnikh mahistriv z menedzhmentu ekonomichnoi bezpeky / M. R. Yatsyk // Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriya «Pedahohichni nauky : realii ta perspektyvy». – 2013. – Vyp. 44. – S. 273–278.

T. Bereziuk. THE MODEL OF FUTURE MANAGERS' PROFESSIONAL COMPETENCE FORMATION IN CONDITIONS OF THE HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Theoretical and practical components of the formation of future managers' professional competence are systemized in the article. The actual tasks for the improvement of this process for higher education institutions are highlighted and the model of formation of management specialists' professional competence is constructed.

The scientific works of foreign and native researchers are analyzed. As a result definition of concepts "competence", "professional competence" is defined and their influence on formation of future managers' skills in conditions of higher educational establishments is determined.

It is defined that service managers should perform competitive activities under conditions of profound knowledge of economics, management, law, global information technologies, fluency in several languages, practical and economic psychological skills.

It is noted that each manager of the service sector should know the specifics of the industry he intends to work, have clearly defined features of the leader, be aware of the features of planning, clearly defined activities and control of production and economic processes at the enterprise, institution, etc.

In the article a lot of attention is paid to the management of the staff, because each employee is special. This person should be valuable to the enterprise, organization, and therefore the competent manager should be able to coordinate the work of any employee in the team to perform the tasks and achieve a common goal.

Key words: *professional competence, managers, future managers' professional competence, higher education, service sector, skills.*

З М І С Т

Павелків Р.В. Рефлексія як психологічний механізм моральної саморегуляції поведінки особистості.....	5
Абрамюк О.О., Липецька А.С. Концептуальна структура феномену суб'єктивне благополуччя та особливості його вимірювання.....	10
Артемова О.І. Творчий потенціал та креативність педагога як запорука професіоналізму.....	17
Безлюдна В.І., Осьмак Л.П. Диспозиційна детермінація непродуктивної взаємодії між дітьми.....	22
Березюк Т. П. Модель формування професійної компетентності майбутніх менеджерів в умовах ВЗО.....	28
Білецька О. Д. Психологічні аспекти вікових криз особистості від народження до юнацтва	35
Дерев'янку Н. З. Соціально-психологічні особливості про соціальної поведінки у підлітковому віці.....	41
Джеджера О. В. Розвиток емоційного інтелекту як шлях оптимізації емоційних переживань майбутніх психологів з приводу навчання.....	46
Збродська І. Г. Процесуальний підхід у дослідженні феномену емоційного вигорання.....	53
Іванюта О. В., Яницька О.Ю. Методика розвитку візуального мислення підлітків.....	59
Карпова А. В. Соціалізація підлітків в середовищі молодіжних субкультур.....	66
Коноплицька Ю. І., Ставицька О. Г. Особливості розвитку емоційного інтелекту у підлітковому віці.....	70
Корчакова Н.В., Ковбаса А.Р. Психологічні особливості функціонування феномену прокрастинації у студентської молоді.....	75
Кулакова Л.М., Кулаков Р.С. Психологічні прийоми формування моральних цінностей у молодших школярів в процесі позаурочної діяльності.....	80
Курилюк-Делчева Н.В., Гуцуляк Н.М. Суб'єктивне відчуття самотності осіб похилого віку.....	85
Литвиненко С. А. Феномен гри в сутнісно-буттєвому вимірі.....	90
Лісна М. В. Розвиток творчих здібностей арт-засобами в дошкільному віці.....	95
Михальчук Ю. О. Практична підготовка студентів до психологічної роботи з дітьми-інвалідами.....	99
Онісковець Б. І., Ставицька О. Г. Мотиваційні чинники перфекціонізму сучасної студентської молоді.....	104
Павелків В. Р. Діагностичний компонент дослідження особистісних деструкцій представників молодіжних субкультур.....	109
Панасюк В. М. Соціально-психологічні особливості інкорпорації підлітків у середовище деструктивних молодіжних субкультур.....	117
Работій М. В., Артемова О.І. Формування позитивної Я-концепції майбутніх практичних психологів.....	123
Савуляк В. О., Бакун К. О. Вікові особливості взаємозв'язку соціально-психологічної адаптації та розвитку соціального інтелекту (на матеріалі дослідження школярів).....	128
Співак Л. М. Особливості становлення самооцінки власного національного «Я» у студентської молоді.....	134
Ставицька О. Г., Бунечко Ю. В. Вплив рівня домагань на прагнення до самоактуалізації студентської молоді.....	140
Ставицька О. Г., Воробей І. І. Психологічні особливості впливу стресостійкості на учбову діяльність студентів.....	144
Ставицький О. О., Ставицький Д. О. Психосемантичні аспекти дослідження моральної свідомості.....	149

Степанюк І. М. Корекція дитячих страхів в дошкільних дитячих закладах методами арт-терапії.....	155
Сторож О. В. Вікові закономірності розвитку творчої соціалізації юнаків.....	160
Хомич І. С. Дослідження особливостей особистісних цінностей молодших школярів.....	165
Хупавцева Н.О., Речун Н.В. Проблема дослідження конфліктної поведінки в юнацькому віці (гендерний аспект).....	172
Чорноус Н. О. Роль і місце арт-терапії у формуванні комунікативних навичок дітей з особливими потребами.....	177
Широких А. О. Самопізнання як передумова ефективності життєвого проектування юнаків.....	183
Шпак Л. В. Особливості застосування ігрової терапії в роботі практичного психолога.....	188
Щерба Т. В. Адаптація дітей до школи з затримкою психічного розвитку.....	192
Яницька О.Ю., Іванюта О. В. Психолого-педагогічні особливості організації самостійної роботи студентів в умовах навчання за ECTS.....	197
Яцюк Н. О. Аналіз сучасних досліджень рефлексії.....	201
Відомості про авторів	211

Наукове видання

ПСИХОЛОГІЯ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник наукових праць

Випуск 11

Упорядники:
проф. Павелків Р. В., проф. Корчакова Н. В.

Науково-бібліографічне редагування:
наукова бібліотека РДГУ

П-86 **Психологія: реальність і перспективи:** зб. наук. пр. Вип. 11 / упоряд.: Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова ; ред. кол. : Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова, В. І. Безлюдна. – Рівне : РДГУ, 2018. – 214 с.

УДК 159.9+316.6

Підписано до друку 11.12.2018 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний. Гарнітура "Times New Roman". Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 24,88. Наклад 300. Зам. № 85.

Надруковано в друкарні видавництва «Волинські обереги».
м. Рівне, вул.16 Липня, 38;тел./факс (0362) 62-03-97
e-mail:oberegi97@ukr.net
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи
ДК №270 від 07.12.2000 р.